

PRAVNI STATUS STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Vukovac, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:233097>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

STUDENT: VALENTINA VUKOVAC, MBS: 7706

PRAVNI STATUS STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2021. godine.

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

DRUŠTVENI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

PRAVNI STATUS STANOVNIŠTVA U
REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA
UVOD U PRAVO

MENTOR: dr.sc. Antun Marinac, v. pred.

STUDENT: Valentina Vukovac

JMBG studenta: 7706

Požega, 2021. godina

SAŽETAK

Završni rad je fokusiran na pravnom statusu stanovništva u Republici Hrvatskoj. Naglašava se da stanovnike Republike Hrvatske čine svi ljudi koji žive na njenom teritoriju. U radu se analiziraju: narod, državljani, manjine i stranci. Središnji dio rada usmjeren je na državljanstvo. Ukazuje se na činjenicu kako se prema svima treba odnositi u skladu s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske. Nameće se temeljni zaključak da pravni status stanovništva u Republici Hrvatskoj nije jedinstven, što ukazuje na različitost prava hrvatskih državljana u odnosu na strance.

Ključne riječi: država, stanovništvo, državljanstvo, Republika Hrvatska.

ABSTRACT

Final work is focused on the legal status of the population in the Republic of Croatia. It is emphasized that the inhabitants of the Republic of Croatia are all people living on its territory. The paper analyzes: the people, citizens, minorities and foreigners. The central part of the work is focused on citizenship. It is pointed out that everyone should be treated in accordance with the highest values of the constitutional order of the Republic of Croatia. The fundamental conclusion is that the legal status of the population in the Republic of Croatia is not unique, which indicates the difference in the rights of Croatian citizens in relation to foreigners.

Keywords: state, population, citizenship, Republic of Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. STANOVNIŠTVO KAO ELEMENT DRŽAVE	3
3. NAROD–ZAJEDNICA SLOBODNIH I RAVNOPRAVNIH DRŽAVLJANA.....	6
3.1. Načelo vladavine naroda	7
3.2. Nacija	8
3.3. Pravo naroda na samoodređenje.....	9
4. DRŽAVLJANI.....	10
4.1. Državljanstvo- povezanost stanovništva s određenom državom.....	10
4.1.1. Stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva.....	11
4.1.2. Dvojno državljanstvo	14
4.2. Hrvatski državljani - građani Europske unije.....	15
5. NACIONALNE MANJINE	17
6. STRANCI.....	20
7. ZAKLJUČAK	22
8. LITERATURA.....	24
9. POPIS TABLICA I KRATICA.....	26

1. UVOD

Motiv za pisanje ovoga rada pod nazivom „Pravni status stanovništva u Republici Hrvatskoj“ iz kolegija Uvod u pravo pisan je s ciljem pojašnjavanja samog pojma stanovništva te njegove povezanosti s državom. U radu će biti otkriveno da su to dva elementa koji ne mogu postojati jedan bez drugoga. Bit će istaknuto kako je ta veza za čovjeka bitna jer mu daje osjećaj pripadnosti i identiteta, odnosno povezanosti s državom.

Kroz završni rad spoznat će se kako je pravni status stanovništva u Republici Hrvatskoj različit. To će se tumačiti kroz činjenicu da stanovništvo Republike Hrvatske čine državljani, stranci i nacionalne manjine. Temeljni cilj bit će razjasniti razlike u tim podjelama. Kako je Republika Hrvatska demokratska i nacionalna država napomenut će se i da je poštivanje ljudskih prava najviša vrednota Ugovora o Europskoj uniji te Ustava Republike Hrvatske. Sukladno tome, svi su stanovnici u Republici Hrvatskoj jednaki pred zakonom.

Dio ovog završnog rada bit će posvećen državljanstvu. Državljanstvo je veza koju posjeduje pojedinac sa svojom domovinom. Svaka država za sebe ima pravo odlučiti na koji način će urediti pitanja glede državljanstva. Republika Hrvatske je 08. listopada 1991. godine usvojila Zakon o hrvatskom državljanstvu koji je kasnije više puta mijenjan. Navedenim Zakonom, Republika Hrvatska uređuje sve pretpostavke za stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva. Isti Zakon pruža mogućnost za stjecanje dvojnog državljanstva. Svaka država za sebe odlučuje hoće li dopustiti dvojno državljanstvo ili ne. Tako je Republika Hrvatska jedna od rijetkih koja pruža tu mogućnost jer dvojno državljanstvo uz sebe donosi određene nedostatke.

Republika Hrvatska je 01. srpnja 2013. godine postala članicom Europske unije. Svaki hrvatski državljanin ujedno je državljanin Europske unije (u daljnjem tekstu: EU). Državljanici Republike Hrvatske imaju prava u skladu s pravnom stečevinom EU kao potpuno ravnopravni građani sa svim ostalim građanima svake države članice.

Veliku važnost u stanovništvu Republike Hrvatske čine nacionalne manjine, čiji udio u cjelokupnom stanovništvu Republike Hrvatske iznosi oko 7%. Republika Hrvatske je još uvijek relativno zatvorena po pitanju integracije nacionalnih manjina u hrvatsko društvo. U ovako demokratsko i nacionalnoj zemlji, nacionalne manjine trebale bi biti bolje prihvaćene i imati veću sigurnost.

Dakako, u radu će se analizirati i stranci koji uz hrvatske državljane čine stanovništvo Republike Hrvatske. Strancima je u Republici Hrvatskoj zabranjeno bilo kakvo političko djelovanje, a u svemu ostalome, oni su u potpunosti ravnopravni s hrvatskim državljanima.

2. STANOVNIŠTVO KAO ELEMENT DRŽAVE

Stanovništvo se u literaturi „svrstava u elemente države i obuhvaća sve ljude koji su podvrgnuti njezinoj suverenoj vlasti“ (Vrban, 1998:19). Uz „teritorij kao prostorni element te vlast kao organizacijski element, stanovništvo predstavlja personalni element određene države“ (Gregov, Pegan, 2019:8). U odnosu države i navedenih elemenata moguće je uočiti kako država postoji i djeluje na točno određenom teritoriju i obuhvaća sve svoje stanovništvo koje na tom prostoru živi. To znači kako stanovništvo Republike Hrvatske obuhvaćaju svi ljudi koji žive na njenom teritoriju, uključujući njene državljane, ali i strance.

Za sve stanovnike je od velike važnosti poštivanje ljudskih prava koje je izrijekom određeno kao najviša vrednota u Ugovoru o Europskoj uniji (Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list Europske unije C 202/1, 7.6.2016., članak 2.) te u Ustavu Republike Hrvatske (Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 3.). Stoga je nepobitna činjenica kako svi stanovnici u Republici Hrvatskoj imaju temeljna ljudska prava. To je određeno i Ustavom Republike Hrvatske, u skladu s kojim „svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode“. Napose, polazeći od temeljnih postavki o ljudskim pravima, svako ljudsko biće ih stječe svojim rođenjem (urođenost).

Stanovništvo jedne države definirali su Gregov i Pegan (2019:18), navodeći da su to „ljudi koji su podvrgnuti njezinoj vlasti i koji obitavaju na njezinom području“. Iz navedene definicije moguće je zaključiti kako stanovništvo čine svi ljudi unutar granica određene države. Stanovništvo jedne države razlikuje se od stanovništva druge države zbog različitosti u kulturi, običajima, jeziku itd.

Bitna odrednica stanovništva je promjenjivost. S tim u svezi Vrban konstatira kako „svakog dana se broj stanovnika neke zemlje može povećati, bilo prirodnim prirastom ili pak doseljavanjem“. Nasuprot tome, „negativnim prirastom ili iseljavanjem dolazi do pada broja stanovnika“ (Vrban, 1998: 19). Na temelju toga zaključit će se da broj stanovnika određene države nikada nije jednak. Provjera broja stanovnika čini se popisom stanovništva svakih deset godina u Republici Hrvatskoj. Ne postoji ograničena veličina stanovnika koja je bitna za državu (State: ElementsandNecessityofthe State – YourArticleLibrary, URL [pristup: 12.06.2021.]). Naime, broj stanovnika u određenoj zemlji ovisi o raznim faktorima. Može ovisiti o financijskoj situaciji pojedinca, gospodarskim pitanjima, obrazovanju, socijalnom statusu i mnogim drugim pitanjima.

Popis stanovništva u Republici Hrvatskoj provodit će se sukladno propisima Zakona o popisu stanovništva, kućanstva i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine (NN 25/20, 34/21). Prema navedenom Zakonu, popisuju se svi hrvatski državljani, stranci, osobe s trenutnim boravištem na teritoriju Republike Hrvatske i osobe bez državljanstva s prebivalištem u Republici Hrvatskoj te stanovi i kućanstva. Popis vodi educirana osoba ovlaštena za prikupljanje podataka. „Popis se provodi prema stanju na dan 31. ožujka 2021. u 24 sata.“ Popis će se provoditi na način da se građani samostalno upišu putem e-Građanina ili da popisivač popisuje s elektroničkim uređajem sve popisne jedinice (Zakon o popisu stanovništva, kućanstva i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine, NN 25/20, 34/21). Popis stanovništva od izuzetne je važnosti jer je najbolji pokazatelj stanja u određenoj državi. Promjena u broju stanovništva odraz je zadovoljstva ili nezadovoljstva. Neki od razloga napuštanja matične države je posao, obrazovanje, nezadovoljstvo stanjem u vlastitoj državi, bolji socijalni status, bolja zaštita od nepravde itd.

S obzirom da je stanovništvo element države kao tvorevine, njena definicija vrlo je kompleksa. Gregov i Pegan definiraju državu kao „teritorijalno-političku zajednicu ljudi u kojoj postoji vrhovna i suverena vlast“ (Gregov i Pegan, 2019:8). Pojam države iz ove definicije i dalje ostaje nerazjašnjen. Stoga se pojam države može promatrati kroz više stajališta: „pravnog, političkog, gospodarskog i sociološkog“. Dakle, država se smatra kao „višedimenzionalna pojava“ (Vrban, 1998:11). Država je zajednica ljudi na određenom području. Ona ne bi postojala bez ljudi koji obitavaju na njoj. Iz te činjenice proizlaze dva neraskidiva elementa. U konačnici, ne postoji država u kojoj nema stanovništva, a čovjeku je država potrebna zbog vlastite pripadnosti.

Općenito govoreći, „država je više od zajednice ljudi koji su podvrgnuti njezinoj vlasti“. Dakle, iz toga proizlazi kako „između stanovništva i države postoji i duhovna veza.“ Ta veza se naziva „domoljublje“ (Vrban, 1998:12). Sukladno tome pojmu, svako ljudsko biće ima potrebu za osjećajem sigurnosti, pripadnosti, povezanosti, društvenosti, očuvanjem svoje vjere, kulture, jezika, pisma itd. Na temelju ovoga zaključit će se da je svaka država dužna svojim stanovnicima pod jednakim uvjetima osigurati te potrebe. U protivnom, ljudi se osjećaju nesigurno i oni gube „duhovnu vezu“ s tom državom.

Gregov i Pegan navode da su elementi države „teritorij, stanovništvo i vlast“ (Gregov i Pegan, 2019:8). Isti autori pod državni teritorij podrazumijevaju „trodimenzionalni prostor koji obuhvaća kopnenu i vodenu površinu, unutrašnjost Zemlje, kao i zračni stup iznad tih površina, a omeđen je državnom granicom“ (Gregov, Pegan, 2019:13). Državni teritorij je sve što država posjeduje unutar granica s drugom državom. Državni teritorij, jednostavno rečeno,

čine mora, rijeke, jezera, planine, zračni i kopneni prostor itd. Država ima svoj teritorij koji čini državna granica, a unutar državne granice obitava njezino stanovništvo povezano različitim obilježjima. Obilježja koje posjeduju stanovništvo jedne države razlikuje se od stanovništva druge države. Upravo je to činjenica koja svaku državu čini posebnom i različitom od druge države. Te razlike mogu se manifestirati u kulturi, jeziku, pismu, političkom uređenju i brojnim drugim različitostima.

Nakon državnog teritorija, još jedan bitan element države je vlast. „Državna vlast jest društveni odnos u kojem vršitelj vlasti pod prijetnjom prisile naređuje onima nad kojima se vlast vrši“ (Gregov, Pegan, 2019:23). U skladu s Ustavom Republike Hrvatske, „vlast proizlazi i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih građana Republike Hrvatske.“ Osim toga „u Republici Hrvatskoj vlast je ustrojena na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu i ograničena je Ustavom zajamčenim pravom na lokalnu i područnu samoupravu“ (Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 4). Zakonodavna vlast je najviša vlast u Republici Hrvatskoj i ona donosi zakone. Izvršna vlast provodi i izvršava zakone, dok sudbena primjenjuje zakone na konkretnim slučajevima. Podjelom na lokalnu i područnu samoupravu, vlast je približena građanima koji putem lokalnih vlasti sudjeluju u vlasti.

U pravnoj i političkoj terminologiji, uz stanovništvo vezani su pojmovi: narod, državljani, manjine i stranci, o čemu više u nastavku.

3. NAROD–ZAJEDNICA SLOBODNIH I RAVNOPRAVNIH DRŽAVLJANA

„Narod predstavlja konstitutivni element države i čine ga svi državljani neke države, odnosno njezine vlasti“ (Vrban, 1998:21). Iz navedene definicije moguće je uočiti kako narod ne može sačinjavati nitko, osim državljana određene države.

Riječ narod moguće je promatrati u trostrukim međusobno povezanim značenjima, kao:

1) „skup državljana (*demos*), gdje se misli na stanovništvo neke države kao skupa slobodnih i jednakopravnih državljana, bez obzira na društveni status, srodstvo, obrazovanje ili vjersku pripadnost;

2) puk (*plebs*), pri čemu do izražaja dolazi društvena nejednakost, na jednoj strani narod, kao običan puk kojega čine radnici i seljaci i s druge strane vladari, gospoda, bogati i ugledni ljudi te

3) etnička skupina (*etnos*) prema kojoj narod čini jedinstvenu zajednicu, obilježenom zajedničkom kulturom i poviješću“ (Gregov, Pegan, 2019:20). Tako se svaka etnička skupina razlikuje od druge. Ono što povezuje jednu etničku skupinu može biti zajednička povijest, osjećaj pripadnosti, povezanosti, kultura, jezik itd. U etničkoj skupini može doći do potrebe pripadnika za stvaranjem vlastite zajednice.

Narod se obično povezuje s određenom „domovinom“ te kao skup državljana koji sudjeluje u donošenju bitnih političkih odluka. Primjerice, u Ustavu Republike Hrvatske (NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14) na više mjesta se spominje „hrvatski narod“. Kako je već spomenuto „narod mogu sačinjavati samo državljani određene države“. Sukladno tome, „narod uživa sva politička prava i sudjeluje u donošenju važnih političkih odluka“. U literaturi se mogu pronaći činjenice kako su „u prošlosti samo viši slojevi imali pravo glasa i iz tog su prava bile isključene žene“ (Gregov, Pegan, 2019:20). U današnjim demokratskim državama takvo je postupanje strogo zabranjeno te svaki građanin ima jednaka prava pred zakonom.

Prema Ustavu Republike Hrvatske „vlast proizlazi i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana“. Iz toga proizlazi da „narod sudjeluje u vlasti izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem“ (Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 1). Ova ustavna odredba bit će spomenuta više puta kroz rad. Samim time ukazuje na svoju važnost. Narod svojom voljom izlazi na izbore, odlučuje o svom predstavniku i na taj način sudjeluje u političkoj vlast.

Posavec je znanstveno dokazao „da su predodžbe o narodu neodređene i „mogu se svrstati u dvije skupine“. U prvoj skupini, „narod je određen kao skup autonomnih pojedinaca koji sklapaju međusobno zajedništvo koje su spremni održati tako dugo dok se poštuju uvjeti pod kojima su se sklopili.“ Ovo „shvaćanje naroda zagovara smanjenje nadzora države u slobodu pojedinca“. U drugoj skupini, „narod je određen kao dio cjeline čiji se elementi ne mogu svojevrijedno mijenjati (tradicija, kultura, povijest jezik, vjera i druga obilježja naroda)“ (Posavec, 1993;151). Svaki narod ima svoju vlast i svoja obilježja koja se razlikuju od drugog naroda.

3.1. Načelo vladavine naroda

Načelo vladavine naroda proizlazi iz demokracije kao temelja vladavine naroda te ona doslovno predstavlja „vladavinu naroda“. Načelo vladavine naroda ugrađeno je u Opću deklaraciju o pravima čovjeka, u skladu s kojom „volja naroda predstavlja temelj državne vlasti te se mora izražavati na povremenim i poštenim izborima, koji se provode uz opće i jednako pravo glasa, tajnim glasovanjem ili nekim drugim jednako slobodnim glasačkim postupkom“ (Opća deklaracija o pravima čovjeka, članak 21., stavak 3.). Dakle, prema navedenom, građani se štite od zloupotrebe nositelja državne moći, jer oni na izborima biraju svoje predstavnike koji im najviše odgovaraju i potpuno su slobodni u odlučivanju.

Prethodno spomenuto načelo preuzeto je i u Ustav Republike Hrvatske, u kojem je propisano:

- „u Republici Hrvatskoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana“,
- „narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem“ (Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 1, stavci 2. i 3.). Navedena ustavna odredba predstavlja jednakost hrvatskih građana pred zakonom, slobodu odlučivanja i glasovanja na izborima.

Ustavni sud je, pozivajući se na gore navedene ustavne odredbe, u svojoj Odluci potvrdio kako je „Ustavom u Republici Hrvatskoj uveden sustav predstavničke vladavine kao temeljni oblik ostvarivanja narodne vlasti i suvereniteta“ (Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-4208/2020, Narodne novine, 119/20). Kako je ranije navedeno „vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu, što karakterizira narodni suverenitet“ (Rašić, Mintas-Hodak, 2016:149). Prema odredbama Ustava Republike Hrvatske, suverenitet je „neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv“. Ustavom je nadalje propisano kako se „suverenitet Hrvatske prostire na cijeli njezin teritorij, tj. na sve kopnene površine, rijeke, jezera, teritorijalno more, prokope,

unutrašnjost morskih voda i na zračni prostor iznad tih površina“ (Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 2). Suverenitet je popuno obilježje i vlasništvo države. Postoji vanjski i unutarnji suverenitet. Tako unutarnji suverenitet predstavlja poštivanje Ustava, zakona i drugih pravnih propisa od strane stanovništva, dok vanjski suverenitet pruža potpunu neovisnost države od vanjske kontrole (State: Elements and Necessity of the State – YourArticleLibrary, URL [pristup: 12.06.2021.]). Država se temelji na suverenitetu. To znači kako svaka država ima suverenitet, što je uvjet postojanja države, odnosno prestankom suvereniteta prestaje i država.

Također, u članku 5. Ustava Republike Hrvatske tumači se načelo zakonitosti i ustavnosti. Potvrđuje se da „svi zakoni moraju biti u skladu s Ustavom, a ostali propisi u skladu s Ustavom i zakonom te propisuje obvezu poštivanja pravnog poretka Republike Hrvatske i pridržavanja ustava i prava“ (Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 5.). Iz navedenoga, može se zaključiti da je dužnost svakog pojedinca pridržavati se Ustava, zakona i drugih propisa te se voditi i postupati prema njihovim odredbama.

3.2. Nacija

Premda se u literaturi ponekad pojam narod izjednačava s pojmom nacija, ipak se ovi pojmovi razlikuju.

„Nacija predstavlja narod u političkom smislu koji ima svijest o potrebi stvaranja vlastite države“ (Gregov, Pegan, 2019:23). Naime, radi se o izrazu pod kojim se podrazumijeva skupina ljudi koja dijeli zajednički identitet. Ona obuhvaća zajedničku nacionalnu svijest koja obuhvaća određene zajedničke elemente (primjerice: zajedničko podrijetlo, jezik, vjeroispovijed, kultura, povijest i dr.)

Potreba za stvaranjem vlastite države može se očitati u zajedničkoj povijesti predaka tih naroda. Poznati politolog, Fresl u svom radu „Faze integracije hrvatske nacije“ tumači da „u stvaranju svake nacije pa tako i hrvatske prvo sudjeluju intelektualci“. Posebno to proizlazi iz činjenice što oni „potaknuti znanjem, poznavanjem jezika, pisma, kulture i vođeni patriotizmom otvaraju pitanje nacionalnog identiteta (Fresl, n.d.; 123-139).

U odredbama Ustava spominje se „nacionalna ravnopravnost.“ Ona predstavlja ravnopravnost svih državljana pred zakonom. Stvaranje hrvatske nacije i nacionalnog identiteta predstavlja značajan i dugotrajan proces za koji se smatra da nije završen niti danas.

Iz toga proizlazi kako se hrvatska nacija razvijala kroz povijest i predstavlja upornost i muku mnogih da ju uspostavi onakvom kakva je ona danas.

3.3. Pravo naroda na samoodređenje

Pravo naroda na samoodređenje kao jedno od najspornijih prava predstavlja „skupno pravo, čiji je nositelj narod kao samosvjesna skupina koja trajno obitava na nekom području koje čini geopolitički ili povijesnu cjelinu“ (Vrban, 1998:19). Pravo na samoodređenje je pravo koje pripada svakom narodu bez iznimke, koji obitava na određenom području i povezan je različitim obilježjima te teži stvaranju svoje države.

Ovo pravo je posebice bilo važno za Hrvatsku koja je oko pedeset godina bila u sastavu bivše Socijalističke Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ). Ustav SFRJ iz 1974. godine je već u osnovnim načelima potvrdio pravo svakoga naroda na samoodređenje do odcjepljenja (Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, SFRJ, Službeni list, br. 9, Beograd, 21.02.1974.). Upravo je na temelju toga prava kojeg se hrvatski narod nije nikada odrekao, u Hrvatskoj proveden referendum o osamostaljenju, u svibnju 1991. godine. Na osnovu rezultata toga referenduma, hrvatski Sabor je u lipnju iste godine donio Odluku o proglašenju Republike Hrvatske suverenom i samostalnom državom.

Republika Hrvatska je i u Domovinskom ratu (1991.-1995.) pokazala svoju volju za očuvanjem hrvatske države i hrvatskog naroda. Tako u Ustavu Republike Hrvatske stoji da se „Hrvatska uspostavlja kao nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika nacionalnih manjina kojima se jamči jednakost pred zakonom, ravnopravnost i mirotvorstvo“. U Temeljnim odredbama Ustava određeno je kako se Republika Hrvatska ustanovljuje kao „jedinствена i nedjelјiva demokratska i sociјalna država“ (Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 1.). Kao što i priliči svakoj tako uređenoj državi, građanima se pruža ravnopravnost, jednakost pred zakonom, sociјalna sigurnost građana, zaštita građana od nepravde, zaštita prava državlјana, sociјalno blagostanje itd.

4. DRŽAVLJANI

Staničić podsjeća kako „većina stanovnika neke države ujedno pripada i krugu njenih državljana“. S tim u svezi, ovaj autor naglašava kako „institut državljanstva ima izniman značaj u korpusu javnog prava te svaka država ljubomorno čuva pravo na određivanje tko spada među njene državljane i kako se stječe njeno državljanstvo“. Prema njemu „za državljanstvom najviše čeznu osobe koje nemaju niti jedno državljanstvo (apatridi)“, jer „takve osobe ne uživaju zaštitu niti jedne države“. Osim toga, „status državljanina određene zemlje omogućava ostvarenje niza prava (pravo na ulazak u državnu službu, diplomatska zaštita, pravo boravka na teritoriju, izdavanje osobnih dokumenata, prava na socijalnu, zdravstvenu i drugu zaštitu)“. S obzirom na stupanj prava koje u određenoj državi mogu ostvariti državljani, „njihov položaj se znatno razlikuje od stranaca, bez obzira na njihovo približavanje tijekom vremena“ (Stančić, 2012; 918).

Gregov i Pegan pod „državljanima podrazumijevaju osobe koje su trajno i pravno povezane s određenom državom“ (Gregov, Pegan, 2019:18). Na osnovi državljanске pripadnosti, državljani imaju određena prava i obveze prema određenoj državi, neovisno gdje se nalaze.

U Republici Hrvatskoj, Zakon o hrvatskom državljanstvu uređuje hrvatsko državljanstvo, pretpostavke za njegovo stjecanje i prestanak (Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15 i 102/19). Prema ovom Zakonu, hrvatski državljanin je:

- „osoba koja je to svojstvo stekla po propisima važećim do dana stupanja na snagu ovoga zakona“,
- „pripadnik hrvatskog naroda koji na dan stupanja na snagu ovog zakona nema hrvatsko državljanstvo, a na dotični dan ima prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj, ako da pisano izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom“ te
- „osoba koja je upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujka 1978. do 8. listopada 1991., a izdana mu je javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo“.

4.1. Državljanstvo- povezanost stanovništva s određenom državom

Državljanstvo je usko vezano uz državu, naciju i narod. Posjedovanje državljanstva određene države prema Đerđi čini „nužan preduvjet za boravak na državnom teritoriju i

„mogućnosti ulaska na njen teritorij“, kao i „posjedovanja brojnih ljudskih prava (građanskih, političkih, gospodarskih, socijalnih i kulturnih) u određenoj državi“ (Đerđa, 2002; 83).

Na temelju postojanja veze koja upućuje na povezanost stanovništva s konkretnom državom koja je različita s obzirom na ostale države, u pravnoj teoriji, državljanstvo predstavlja posebnu vezu između državljanina i države.

Državljanstvo je prema Europskoj konvenciji o državljanstvu definirano kao „pravna veza između određene osobe i neke države i ne označava etničko podrijetlo osobe“ (Europska konvencija o državljanstvu, članak 2.). Ovdje je potrebno napomenuti kako je Republika Hrvatska prethodno spomenutu Konvenciju potpisala tek 2005. godine, ali ju nije ratificirala.

Borković definira „državljanstvo kao specifičan pravni odnos, trajan prema svom karakteru, zasnovan između fizičke osobe i suverene države, na osnovu kojega nastaju određena prava i obveze“. Sa stajališta pojedinca državljanina, to znači „vezivanje za konkretnu državu na način da joj se formalnopravno priznaju sva prava (posebno tzv. politička prava) u toj državi, ali i nameću određene obveze, pri čemu, u pravilu za ostvarivanje prava i ispunjavanje obveza nije odlučujuće da se državljanin stvarno nalazi na teritoriju države kojoj pripada“ (Borković, 2002;165).

Državljanstvo je odnos u kojem i državljanini i država daju svoje doprinose jedni prema drugima kako bi ta veza bila kompaktna. Na konkretnom primjeru to znači da svaki državljanin Republike Hrvatske podmiruje obveze prema njoj (plaća porez, plaća doprinose), a zatim on od države traži određena prava (npr. dječji doplatak, mirovina itd.).

Ukoliko hrvatski državljanin želi dokazati svoje državljanstvo mora posjedovati važeću osobnu ispravu. Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu osobne isprave su: osobna iskaznica, domovnica, vojna iskaznica ili putovnica (Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19). One su jedine identifikacijske isprave hrvatskih državljanina i u njima su upisani osnovni podaci o hrvatskom državljaninu i iste mogu poslužiti kao putne isprave. Svaki državljanin Republike Hrvatske mora imati barem jednu od važećih identifikacijskih isprava. Isprave se ne smiju krivotvoriti jer se može kazneno odgovarati. Osobne isprave identificiraju državljanine u inozemstvu i tuzemstvu. Dakle, to su važeći dokumenti koji građanima služe za osobnu identifikaciju u cijelom svijetu.

4.1.1. Stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva

Kako bi hrvatski državljanin mogao koristiti određena prava i obveze mora steći hrvatsko državljanstvo. No, ono može, uslijed određenih okolnosti i prestati.

U pravnoj teoriji postoje općenito dva temeljna načina stjecanja državljanstva. Prvi način je „izvorno stjecanje koje predstavlja automatizam i do njega dolazi u trenutku rođenja djeteta“, uz primjenu dva kriterija. Prema jednom „(pravo krvi), dijete dobiva državljanstvo roditelja, neovisno o mjestu rođenja i to vrijedi za sve europske države“. Primjerice, „dijete hrvatskih državljana, rođeno u Njemačkoj smatrat će se hrvatskim državljaninom“. Prema drugom kriteriju „(pravo tla), odlučujuće mjesto predstavlja teritorij gdje je dijete rođeno i primjenjuju ga useljeničke zemlje“. Prema njemu će se primjerice „dijete hrvatskih državljana, rođeno u Sjedinjenim Američkim Državama smatrati američkim državljaninom“. Drugi način je „stjecanje državljanstva na zahtjev na temelju kojega državljanstvo stječu stranci na osnovu zamolbe“, pod uvjetom, „da ispunjavaju određene uvjete, primjerice: trajanje boravka ili dr.“ (Vrban, 1998; 21).

Zakon o hrvatskom državljanstvu regulira stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva. Prema njemu, državljanstvo se može steći: 1.) podrijetlom, 2.) rođenjem na području Republike Hrvatske, 3.) prirođenjem i 4.) po međunarodnim ugovorima. S druge strane, za razliku od stjecanja, prestanak hrvatskog državljanstva može uslijediti: 1.) otpustom, 2.) odricanjem te 3.) po međunarodnim ugovorima (Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15 i 102/19, članak 3. i 17.). Unutarnja stvar svake država je na koji će se način provoditi i pod kojim će se uvjetima stjecati i ukidati državljanstvo. Republika Hrvatska je svojim Zakonom o hrvatskom državljanstvu omogućila brojne načine za stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva. U daljnjem tekstu spomenut će se svaki od načina.

Način sjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom definiran je u članku 4 Zakona o hrvatskom državljanstvu. Navedeni Zakon propisuje da podrijetlom hrvatsko državljanstvo može steći dijete:

- ako su mu roditelji u trenutku rođenja hrvatski državljani,
- ako je jedan od roditelja hrvatski državljanin u trenutku rođenja,
- ako je dijete stranog državljanstva ili bez državljanstva, a posvojen je od strane hrvatskih državljana prema odredbama posebnog zakona (Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19). Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom najčešći je način stjecanja hrvatskog državljanstva. Najčešći slučajevi su zapravo ti da dijete automatizmom nasljeđuje državljanstvo svojih roditelja. Dakle, kod stjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom nevažno je mjesto rođenja djeteta, jedino presudno je da su roditelja ili posvojitelji djeteta hrvatski državljani.

Članak 7. Zakona o hrvatskom državljanstvu navodi načine sjecanja hrvatskog državljanstva rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske. Zakon navodi da dijete koje je rođeno ili nađeno na teritoriju Republike Hrvatske stječe hrvatsko državljanstvo ako su mu oba roditelja nepoznata ili su nepoznatog državljanstva ili bez državljanstva. U tom slučaju djetetu će prestati hrvatsko državljanstvo s navršениh 14. godina života ako se utvrdi da su mu roditelji stranci (Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19).

U Zakonu o hrvatskom državljanstvu, od članka 8. do članka 13. navedeni su načini i mogućnosti stjecanja hrvatskog državljanstva prirođenjem. Isti Zakon propisuje da stranac može sreći hrvatsko državljanstvo prirođenjem u slučaju ako:

- ima 18 godina,
- ima dokaz o otpustu iz stranog državljanstva ili ako je podnio dokaz da će otpust dobiti ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo,
- neprekidno boravi na području Republike Hrvatske 8 godina do podnošenja zahtjeva i ako ima odobren status stranca na stalnom boravku,
- poznaje hrvatsku kulturu, jezik, pismo i društveno uređenje, ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak u hrvatsko državljanstvo, ako poštuje pravni poredak te ako je podmirio javna davanja,
- po osnovi braka ili iseljenja te
- postojanja interesa za Republiku Hrvatsku, pripadnosti hrvatskom narodu ili ponovnog primitka u hrvatsko državljanstvo (Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19).

U daljnjem radu objasniti će se svaki način prestanka hrvatskog državljanstva. Prvo će se objasniti prestanak hrvatskog državljanstva otpustom. Gubitak hrvatskog državljanstva otpustom provodi se isključivo na sam zahtjev podnositelja, tj. osobe koja želi napustiti hrvatsko državljanstvo. Uvjete koje podnositelj zahtjeva mora ispunjavati su sljedeći: da ima navršениh 18 godina života, nema smetnji glede vojne obveze, da nije zadužena, odnosno da je pomirila sve javne dadžbine te obveze prema pravnim i fizičkim osoba u Republici Hrvatskoj, da ima pravno uređene imovinske obveze iz bračnog odnosa i odnosa roditelja i djece prema hrvatskim državljanima i osoba koje ostaju živjeti u Republici Hrvatskoj te da posjeduje hrvatsko državljanstvo ili posjeduje dokaz da će biti primljena u strano državljanstvo nakon otpusta hrvatskog državljanstva (Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19). Navedeno znači da je prestanak hrvatskog državljanstva isključivo volja pojedinca, koja se pokreće podnošenjem zahtjeva i

odobrava se samo građanima koji imaju podmirene obveze prema državi i koji nemaju nikakvih zakonskih smetnji. Svaki hrvatski državljanin prije nego li zatraži otpust iz državljanstva mora biti „čist pred zakonom.“

Kao što je ranije navedeno, hrvatsko državljanstvo, osim otpustom može prestati i odricanjem. U svezi s tim, punoljetna osoba koja se jednom odluči odreći hrvatskog državljanstva više ga ne može ponovno steći. Odreći se mogu punoljetni hrvatski državljani s prebivalištem u inozemstvu koji imaju i strano državljanstvo. Osim punoljetnih hrvatskih državljanina odreći se mogu i maloljetni hrvatski državljani. Maloljetne osobe za razliku od punoljetnih koje se odreknu hrvatskog državljanstva mogu ponovno steći državljanstvo ako najmanje jednu godinu neprekidno borave na teritoriju Republike Hrvatske i ako daju pisanu izjavu da se smatra hrvatskim državljanima. Hrvatsko državljanstvo za osobe koje su podnijele zahtjev za odricanjem državljanstva prestaje danom davanja izjave od odricanju hrvatskog državljanstva. Bit će odbijen zahtjev osobe koja ne udovoljava svim zakonskim pretpostavkama za odricanje hrvatskog državljanstva (Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19).

4.1.2. Dvojno državljanstvo

Analizirajući Zakon o hrvatskom državljanstvu, moguće je uočiti kako nema odredbi koji bi onemogućavale dvojno državljanstvo hrvatskim državljanima. Dvojno državljanstvo ima svoju bogatu povijest. U svojim počecima ono je bilo rijetko pa čak i nezamislivo za brojne građane i države. Predstavljalo je niz pitanja koji su za neke građane bili gotovo pa nerješivi. Ravlić, kao jedan od najpoznatijih hrvatskih politologa, daje uvid u povijesni pregled o dvojnomo državljanstvu. Naime, „početkom 90-tih godina 20.stoljeća dvojno državljanstvo bilo je rijetko“. Godine 1993., „Vijeće Europe je Konvenciji iz 1963. dodalo novi (drugi) protokol koji dopušta dvojno državljanstvo“. To je učinjeno „kako bi se ohrabrilo jedinstvo državljanstva unutar iste obitelji“. Ovdje treba spomenuti i 1997. godinu kada je Vijeće Europe, donijelo Europsku konvenciju o državljanstvukoja državama potpisnicama daje slobodu odlučivanja o dvojnomo državljanstvu“. Što se tiče Hrvatske, „Konvenciju potpisana tek 2005.godine, ali nije ratificirala“ (Ravić, 2014: 537). Kao što je već ranije navedeno svaka država za sebe odlučuje hoće li pružiti mogućnost dvojnomo državljanstva pa tako neke države i danas ne prihvaćaju njegovo postojanje.

Kao što je već spomenuto, Zakon o hrvatskom državljanstvu dopušta zadržavanje stranog državljanstva. Slučajevi u kojima se može zadržati strano državljanstvo su sljedeći:

- na temelju sklapanja braka ili životnog partnerstva,
- ako ga stječe maloljetna osoba,
- ako ga stječe iseljenik ili njegovi potomci,
- ako je riječ o osobi koja je bila hrvatski državljanin i traži ponovni primitak u hrvatsko državljanstvo,
- pripadnici hrvatskog naroda koji žive u inozemstvu te
- ako je riječ o inozemnoj osobi čiji bi primitak u hrvatsko državljanstvo bilo od interesa za Republiku Hrvatsku“ (Središnji državni portal, URL [pristup: 26.06.2021.]).

Uz određene prednosti, dvojno državljanstvo može imati i određene nedostatke, a posebice se odnosi na dvostruko oporezivanje te služenje vojnog roka.

U Republici Hrvatskoj nije bilo otkrivenih diskriminirajućih radnji od strane države glede stjecanja ili prestanka hrvatskog državljanstva. Nažalost, u Republici Sloveniji otkrivenesu protuzakonite radnje u postupanju državnih tijela. Naime, državna tijela Republike Slovenije brisala je svoje državljane iz registra stalnih stanovnika protivno njihovom znanju. Za taj čin državljani su slučajno saznavali (kod produženja osobnih dokumenata, kod legitimiranja od strane policije ili kod iskorištavanja nekih od socijalnih prava). Odlukom Ustavnog suda broj U-I-284/94 dana 8.2.1999. otkrivene su protuzakoniti postupci kojima je koordiniralo Ministarstvo unutarnjih poslova. Utvrđeno je bilo da je masovnim brisanjem povrijeđeno ustavno načelo pravne sigurnosti, zabrane diskriminacije i načelo jednakosti pred zakonom. Odlukom Ustavnog suda iz 2003. godine usvojeno je da Zakon o uređivanju statusa državljana drugih država nasljednica SFRJ u Republici Sloveniji (ZUSDDD) nije u skladu s Ustavom i da je zakonodavac dužan otkrivene neusklađenosti popraviti u roku od šest mjeseci (Izbrisani informacije i dokumenti, [pristup: 01.03.2021.]). Ovo postupanje državnih tijela Republike Slovenije diskriminirajuće je i za svaku osudu. Republika Slovenija je u tim radnjama povrijedila temeljna ljudska prava.

4.2. Hrvatski državljani - građani Europske unije

Premda pitanje državljanstva predstavlja unutarnju stvar svake države i određuje se nacionalnim zakonodavstvom određene države. Međutim, osim nacionalnog državljanstva postoji i građanstvo Europske unije koje je vezano za odnos između EU i njenih građana. Taj odnos uključuje prava građana i njihove obveze te njihovu uključenost u politički život.

Na temelju članka 20. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i članka 9. Ugovora o Europskoj uniji (UEU), u primarnom pravnom sustavu EU ozakonjeno je

građanstvo EU, na način što svaka osoba koja ima državljanstvo neke države članice građanin je EU (Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list Europske unije C 202/1, 7.6.2016.). Iz ovoga se može uočiti kako građanstvo EU nadopunjuje nacionalno državljanstvo, ne zamjenjujući ga pri tome.

Državljeni Republike Hrvatske, kao države članice EU imaju prava u skladu s pravnom stečevinom EU, a naročito:

- pravo na slobodno kretanje i nastanjivanje u svim državama članicama,
- aktivno i pasivno biračko pravo na izborima za Europski parlament i na lokalnim izborima u drugoj državi članici, sukladno propisima te države članice,
- pravo na diplomatsku i konzularnu zaštitu bilo koje države članice, jednaku zaštiti vlastitih državljana kada se nalaze u trećoj državi u kojoj Republika Hrvatska nema diplomatsko-konzularno predstavništvo,
- pravo podnošenja peticija Europskom parlamentu, predstavki Europskom ombudsmanu te pravo obraćanja institucijama i savjetodavnim tijelima EU na hrvatskom jeziku, kao i na svim službenim jezicima EU te pravo dobiti odgovor na istom jeziku.

Sva prava ostvaruju se u skladu s uvjetima i ograničenjima propisanim ugovorima na kojima se temelji EU te mjerama prihvaćenima na temelju tih ugovora. U Republici Hrvatskoj sva prava zajamčena pravnom stečevinom Europske unije uživaju svi građani EU (Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14). Dakle, ovdje se radi o ljudskim pravima koji se mogu poistovjetiti s pravima matične države. Svaki žitelj EU uživa sva prava i obveze te tvorevine i sudjeluje u njezinoj politici.

5. NACIONALNE MANJINE

Prema izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske, „Republika Hrvatska ustanovljena je kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika nacionalnih manjina“. Ustav jamči ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj s građanima hrvatske narodnosti i zaštitu njihovih prava (Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10-pročišćeni tekst, 05/14, članak 15., stavak 1. i 2.). Stoga, Republika Hrvatska kao demokratska zemlja svim svojim stanovnicima omogućava jednak položaj pred zakonom.

Ustavni Zakon o pravima nacionalnih manjina uredio je zaštitu njihovih prava, definirajući ih kao skupine hrvatskih državljana čiji pripadnici tradicionalno žive na hrvatskom teritoriju, a njihova obilježja se razlikuju od drugih građana te suvođeni željom za očuvanjem tih obilježja (Ustavni Zakon o pravima nacionalnih manjina, NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11, 93/1, članak 5.). Obilježja koja razlikuju nacionalne manjine od drugih građana su: razlike u vjeri, kulturi, jeziku, pismu, obrazovanju i mnoga druga.

Tatalović smatra kako su „od početka dvadesetih godina prošlog stoljeća postojali brojni problemi u demokratskom društvu“. U to doba, „nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj nisu imale zavidan položaj u društvu, a cjelokupnu sliku još je više pogoršalo ratno stanje i brojni nemiri koji su se u to vrijeme događali na našim teritorijima“. Veliku intervenciju pružila je Međunarodna zajednica u želji za pomoći nacionalnim manjinama. „Međunarodna je zajednica pružala različite oblike pomoći kako bi poboljšale stanje u kojem su se tada nalazile nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj“. Tek je „2003. godine, u Republici Hrvatskoj učinjen veliki korak po pitanju promicanja prava nacionalnih manjina“. Navedene godine, „Vlada je sklopila koalicijski sporazum sa zastupnicima nacionalnih manjina“ s ciljem primicanja i zaštite prava nacionalnih manjina“ (Tatalović, 2006:160). Prema navedenom, integracija nacionalnih manjina u hrvatsko društvo tekla je sporo i zahtijevala je intervenciju mnogih za poboljšanje.

Prema zadnjem popisu stanovništva „u Republici Hrvatskoj postoje 22 nacionalne manjine“. Prema tim podacima „najbrojniji pripadnici nacionalnih manjina na hrvatskom teritoriju su Srbi, zatim Bošnjaci, Talijani, Mađari, zatim slijede i Albanci, Slovenci, Česi, Romi, Crnogorci ili Slovaci, Makedonci ili Nijemci, Rusini, Ukrajinci, Turci te Austrijanci i Vlasi“ (Tatalović, 2006:161). U tablici ispod poglavlja prikazana je njihova zastupljenost u

cjelokupnom boju stanovnika Republike Hrvatske. Zaključit će se da je Republika Hrvatska višenacionalna država u kojoj se pored hrvatskih državljana nalaze i pripadnici drugih naroda.

	Ukupno	%
Republika Hrvatska – ukupno	4,437.460	100,0
Hrvati	3,977.171	89,6
Nacionalna manjine - ukupno	331.383	7,5
Albanci	15.082	0,3
Austrijanci	247	0,0
Bošnjaci	20.755	0,5
Bugari	331	0,0
Crnogorci	4.926	0,1
Česi	10.510	0,2
Mađari	16.595	0,4
Makedonci	4.270	0,1
Nijemci	2.902	0,1
Poljaci	567	0,0
Romi	9.363	0,2
Rumunji	475	0,0
Rusi	906	0,0
Rusini	2.337	0,1
Slovaci	4.712	0,1
Slovenci	13.173	0,3
Srbi	201.631	4,5
Talijani	19.636	0,4
Turci	300	0,0
Ukrajinci	1.977	0,0
Vlasi	12	0,0
Židovi	576	0,0
Ostali	21.801	0,5
Nisu se izjasnili u vezi etničke pripadnosti		
Ukupnost	89.130	2,0
Regionalna pripadnost	9.301	0,2
Nepoznato	17.975	0,4

Tablica 1. Popis pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (Tatalović, 2006: 162)

U gore navedenoj tablici prikazan je popis svih pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i navedena je njihova zastupljenost brojčano i u obliku postotka.

Članak 7. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina navodi da nacionalne manjine imaju pravo na:

- „korištenje svoga jezika i pisma,
- korištenje svoga jezika i psima u odgoju i obrazovanju,
- upotrebu svojih znamenja i simbola,
- kulturnu autonomiju, očuvanje kulture, kulturnih dobara, tradicija,
- pravo na očitovanje svoje vjere,
- pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja,
- samoorganiziranje i udruživanje i promicanja vlastitih interesa,
- zastupljenost u predstavničkim tijelima i upravnim i pravosudnim tijelima te u predstavničkim tijelima državne i lokalne samouprave,
- sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća predstavnika nacionalnih manjina te
- zabranu od svakog diskriminirajućeg postupanja koji ugrožavaju njihov opstanak, prava ili slobode“ (Ustavni zakona o pravima nacionalnih manjina, NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11, 93/11). Pitanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj nije do kraja uređeno. Republika Hrvatska i svi njezini građani morali bi zajedno raditi na stvaranju bolje slike u pogledu zaštite i integracije nacionalnih manjina.

6. STRANCI

Zakonom o strancima (NN 133/20) propisani su uvjeti ulaska, kretanja, boravka i rada stranaca koji su državljani trećih zemalja u Republici Hrvatskoj. U skladu s spomenutim Zakonom, „stranac je osoba koja nema hrvatsko državljanstvo“ (Zakon o strancima, NN 133/20, članak 3., stavak 5.). Dakle, radi se o državljanima trećih zemalja koji mogu biti na privremenom boravištu, dugotrajnom boravištu ili stalnom boravku u Republici Hrvatskoj (Zakon o strancima, NN 133/20, članak 1., stavak 4.). Jednostavno rečeno, najvažnija razlika između državljanina Republike Hrvatske i stranca koji se nalazi na teritoriju je u tome što stranac nema stalno prebivalište na području Republike Hrvatske te se zbog određenih razloga privremeno nalazi na području Republike Hrvatske. Ti razlozi mogu biti osobni, poslovni, socijalni, ekonomski, gospodarski i brojni drugi.

Vrban konstatira kako su „stranci zaštićeni zakonom, ali i međunarodnim pravom i priznaju im se temeljna ljudska prava“. Isti autor naglašava kako „oni predstavljaju subjekte unutrašnjeg prava pod određenim uvjetima koje propisuje domaće zakonodavstvo (u nekim državama, ne mogu stjecati nekretnine)“. No, „uskraćuju im se politička pravokoja obuhvaćaju: političko djelovanje i udruživanje, izborna prava (ne mogu glasovati, niti biti birani na izborima) te pravo i dužnost obrane zemlje“. Što se tiče provjera „stranac podliježe provjeri nacionalne sigurnosti i može mu biti ograničeno kretanje o čemu se izdaje potvrda“. To je posebice naglašeno „prilikom ulaska u državu, kada se stranac podvrgava graničnoj kontroli koja mu može dopustiti ili odbiti ulazak u državu“. Po pitanju boravka u određenoj državi „stranac može biti na kratkotrajnom, privremenom ili stalnom boravku“ (Vrban, 1998:19,20). U svim ostalim segmentima, stranac je apsolutno ravnopravan s državljaninom zemlje u kojoj boravi.

Posebna kategorija stranaca su izbjeglice, odnosno osobe koje su zbog raznih okolnosti bile prisiljene na napuštanje svoje domovine ili prebivalište. Status izbjeglice im se priznaje u zemlji domaćinu pa tako i Republici Hrvatskoj na osnovu straha od progona bilo koje vrste. Njih štiti međunarodno pravo.

Za razliku od izbjeglica, migranti se ne odlučuju na napuštanje svoja domovine ili prebivalište zbog progona nego obično zbog zaposlenja, obrazovanja, pridruživanja obitelji i sl. Oni obično imaju pravnu zaštitu nacionalnih vlada u skladu s njihovim zakonodavstvom i postupcima vezanim za useljavanje.

Zakonom o strancima (NN 130/20) regulirani su uvjeti za ulazak, boravak, kretanje, uvjeti rada i sva prava glede stranaca u Republici Hrvatskoj. Zakonom je određeno da stranac

mora posjedovati putnu ispravu, koju mu je izdalo nadležno tijelo druge države te se mora pridržavati zakona i propisa Republike Hrvatske. Stranac podliježe provjeri nacionalne sigurnosti i može mu biti ograničeno kretanje o čemu se izdaje potvrda. Prilikom ulaska u državu stranac je podvrgnut graničnoj kontroli. Granična kontrola strancu može dopustiti ili odbiti ulazak u državu. Stanac može biti na kratkotrajnom, privremenom ili stalnom boravku.

Među strance se ubrajaju i apatridi. „Apatridi su pak osobe bez državljanstva“. Postavlja se pitanje, kako osoba postaje apatrid? Kako je moguće da osoba nema svoju pripadnost? To objašnjavaju Rašić i Mintas-Hodak koji smatraju da „osoba apatrid postaje rođenjem u državi koja traži državljanstvo roditelja, a isti su državljani države u kojoj su ga stekli rođenjem“. „Apatrid također može postati i nakon rođenja u slučaju da joj se prestalo državljanstvo države u kojoj su ga stekli rođenjem, a nisu stekli drugo državljanstvo“(Rašić i Mintas-Hodak-Hodak, 2016:125).

7. ZAKLJUČAK

Na temelju provedenog istraživanja za potrebe ovog završnog rada nameće se osnovni zaključak kako pravni status stanovništva u Republici Hrvatskoj nije jedinstven. Pri tome je moguće uočiti određene razlike. Primjerice, neki stanovnici jesu državljani, dok drugi nisu. To znači da su stranci u pravnoj vezi s drugom državom. To pak rezultira različitim pravima hrvatskih državljana, od stranaca.

U radu je naglašeno kako se strancima uskraćuju politička prava, dok su hrvatskim državljanima ona predstavljaju temelj u ovako demokratsko uređenoj zemlji.

Također postoji i određena razlika u pravima većinskog hrvatskog naroda u odnosu na manjine koje žive na teritoriju Republike Hrvatske.

Za Republiku Hrvatsku, kao državu članice EU važno je što na temelju članstva, njeni državljani kao i državljani ostalih država članica EU imaju niz prava. Posebice se to odnosi napravo slobodnog kretanja, pravo glasovanja i pravo kandidiranja na izborima za Europski parlament. Posebno je važno, što hrvatski državljani, kao i državljani drugih država članica EU mogu ostvariti pravo na rad i život na prostoru Unije. Ako se pak izuzmu djelatnosti koje ulaze u povlaštenost javnih vlasti (vojska, policija, javne financije i vanjski poslovi), to pravo podrazumijeva pravo na rad u javnim službama, bilo gdje u Uniji, a osobito u zdravstvu, obrazovanju, visokom školstvu, socijalnoj skrbi, komunalnim djelatnostima i drugim javnim službama. Ovdje se može spomenuti i pravo na zdravstvenu zaštitu u svim državama Unije, na temelju kartice europskog zdravstvenog osiguranja, kao i niz drugih prava.

Na temelju ovog rada moguće je zaključiti i da su sva pitanja vezana za stanovništvo u Republici Hrvatskoj uređivana s velikom pažnjom. Naime, svako pitanje glede toga uređivalo se na temelju poštivanja ljudskih prava i sloboda kako i priliči svakoj demokratsko i socijalno uređenoj zemlji. Veza između čovjeka i države je bitna jer čovjeku pruža osjećaj pripadnosti. U svakodnevnom životu, čovjek ne obraća toliko pažnje na tu vezu. Ta veza, koju još nazivamo domoljublje, čovjeku pruža osjećaj zajedništva, pripadnosti, povezanosti, ponosa itd.

Zakon o hrvatskom državljanstvu pisan je izrazito detaljno i pažljivo. Naime, svima se na jednak način pruža mogućnost stjecanja i prestanka hrvatskog državljanstva. Osim za stjecanje i prestanak, pruža se mogućnost dvojnog državljanstva. Po pitanju dvojnog državljanstva i danas su neke države restriktivne. No, Republika Hrvatska pruža tu mogućnost i sve se više pojavljuju polemike oko toga pitanja. Jedan od velikih problema su politička

prava koja se pružaju osobama s dvojim državljanstvom. Naime, osobama s dvojim državljanstvom pruža se mogućnost glasovanja na izborima u obje države, što jednoj malo državu, poput Republike Hrvatske, donosi velike probleme. Tim postupkom dolazi do poremećaja u izborima i problema između stanovništva Republike Hrvatske. Ovaj problem moguće je riješiti na način da se osobama s dvojim državljanstvom omogući glasovanje samo u državi u kojoj osoba plaća porez, odnosno u državi u kojoj navedena osoba ima i prebivalište.

Neka područja, konkretno pitanje nacionalnih manjina, Republika Hrvatska relativno je sporo rješavala. U teoriji, nacionalne manjine uživaju sva prava kao ravnopravni građani s hrvatskim državljanima, no u praksi je nešto drugačije. U praksi to uvelike ovisi o okruženje u kojem se oni nalaze. Među nacionalnim manjinama, često se pojavljuje osjećaj nesigurnosti i neprihvaćenosti od strane hrvatskih građana. Tako se i u medijima često susreću natpisi o diskriminaciji nacionalnih manjina. Najveću nesigurnost osjećaju, ujedno i najbrojniji pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, Srbi. Prije svega, to je posljedica ratnih razaranja i nesuglasica između dviju država. Da bi poboljšali sadašnju situaciju trebali bi prvenstveno zaboraviti prošlost, prihvatiti različitosti, pomiriti dvije države, više poštovati tuđe i zadnje, ali i najvažnije, poštovati temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske koje se u ovom slučaju često zanemaruju.

S obzirom da je stanovništvo za razliku od teritorija predstavlja promjenjiv element koje se može povećavati ili smanjivati. Republika Hrvatska ima izraziti problem smanjivanja broja stanovnika, pogotovo zbog iseljavanja u razvijenije države. Stoga se predlaže kako bi Republika Hrvatska bi ponajprije trebala stvoriti tzv. zdravo društvo. Jedan od glavnih razloga zašto se građani Republike Hrvatske odlučuju na iseljavanje, odricanje državljanstva i stvaranje boljeg života u drugim zemljama su loši uvjeti života u državi. Rad na stvaranju bolje države posao je svim građana Republike Hrvatske. Tek tada, razmišljati će se o boljoj demografskoj slici, većeg povjerenja građana u državne institucije i povratku svih koji su napustili državu tražeći bolji život negdje drugdje.

8. LITERATURA

1. Borković, I. (2002) *Upravno pravo*, VII. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, izd. Zagreb, Narodne novine d.d.
2. Đerđa, D. (2002) *O državljanstvu Europske unije*, Pravo i porezi – 11, str. 83.-88.
3. Gregov, R. (2019.) *Uvod u državu i pravo*, Alca Scripta , Zagreb
4. Guštin ,M. (2019.) *Državljanstvo kao temeljna odlika državnog suvereniteta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na države Zapadnog Balkana i građanstvo Europske unije*, Paragraf god. 3, br. 1/2019., str. 227.-252.
5. Rašić, M., Mintas-Hodak, Lj. (2016) *Uvod u državu i pravo*, MATE marketing tehnologija, Zagreb
6. Ravlić, S. (2014) *Dvojno državljanstvo u Europskoj uniji: izvori, tipovi, nacionalne politike*, Zbornik PFZ, 64, (4), Zagreb, str. 535-560.
7. Ravlić, S. (2017) *Nacionalne manjine i dvojno državljanstvo*, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, str. 8-32
8. Tatalović, S., (2006) *Nacionalne manjine i demokracija*, Politički misao: časopis za politologiju, Vol. 43, br. 2. str. 159.-174.
9. Vrban, D. (1998) *Uvod u državu i pravo*, Birotehnika, Zagreb
10. Webrtheimer-Baletić, A. (2005) *Demografija Hrvatske – aktualni demografski procesi*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, str. 97-118
11. Fresl, T. (n.d.) *Faze integracije hrvatske nacije*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 123-139
12. Posavec, Z. (1993) *O suverenitetu*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 148.-155.
13. Ustav Republike Hrvatske, NN 85/10- pročišćeni tekst, 5/14
14. Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, SFRJ, Službeni list, br. 9, Beograd, 21.02.1974
15. Europska konvenciji o državljanstvu, Vijeće Europe, Strasbourg, 6. XI 1997
16. Opća deklaracija o ljudskim pravima, usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 10. prosinca 1948. godine (Rezolucija br. 217 /III/)
17. Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list Europske unije C 202/1, 7.6.2016.

18. Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19
19. Zakon o popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj 2021. godine, NN 25/20, 34/21
20. Zakon o strancima, NN 130/11, 74/13, 69/17, 48/18, 53/20
21. Odluka Ustavnog suda Republike Slovenije U-I-284/92
22. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-4208/2020, NN 119/20
23. Odluka Ustavnog suda Republike Slovenije U-I-284/92
24. Središnji državni portal,
<https://gov.hr/moja-uprava/drzavljanstvo-i-isprave/isprave/domovnica/1537>, (pristup, 26.02.2021.)
25. Izbrisani informacije i dokumenti, <https://www.mirovni-institut.si/izbrisani/hr/odluke-ustavnog-suda-republike-slovenije/index.html> (pristup: 1.3.2021.)
26. State: Elements and Necessity of the State –
YourArticleLibrary. <https://www.yourarticlelibrary.com/essay/politics-essay/state-elements-and-necessity-of-the-state/40323> (pristup: 12.06.2021.)

9. POPIS TABLICA I KRATICA

Kratice:

Cijeli izraz	Kratika
Europska unija	EU
I tako dalje	itd.
Na primjer	npr.
Republika Hrvatska	RH
Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija	SFRJ
Tako zvano	tzv.
Zakon o uređivanju statusa državljana drugih država nasljednica SFRJ u Republici Sloveniji	ZUSDDD

Tablice:

1. Tablica popisa nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.....19

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Valentina Vukovac**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Pravni status stanovništva u Republici Hrvatskoj** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 01.07.2021.

Ime i prezime studenta
